

Надія
МІРОШНИЧЕНКОДРАМАТУРГ
І СНІГОВА
ЛЮДИНА*спраба порівняльного аналізу*

Про фестиваль «Прем'єри сезону: сучасна українська драматургія» і не тільки.

Середина березня ознаменувалася театральною подією — початком нового фестивалю «Прем'єри сезону: сучасна українська драматургія», ініціатором якого виступила колегія з драматургії Міністерства культури і мистецтв в особі В.Неволова (до речі, симптоматично, що зараз на всю державу є лише одна людина, що офіційно займається проблемами драматургії). Акція триватиме протягом року: драматургічне шоу, потім огляд вистав за творами сучасних драматургів, кращі з яких будуть показані в листопаді в Одеському театрі імені Василька (сам театр окрім цього готує п'ять таких вистав), а вже найкращу з них нагородять почесним дипломом і презентуватимуть у грудні в Національному театрі імені Франка. Звичайно, такий фестиваль на часі. Ситуація з сучасною драматургією критична — такого розриву між театром і автором не пам'ятає історія українського театру. Симптоматична і під назва «Що у вас в шухлядах, драматурги?»... Щоправда, найбільша криза вже минула. Принаймні, в шоу показувалися уривки з існуючих спектаклів. Але для оптимізму ще підстав замало: півтора десятка театрів на більше, ніж сотню — небагато.

Програма першого заходу була втиснута майже в один день — драматургічне шоу (більше 20 імен!) з уривками вистав, круглий стіл, присвячений аналізу сучасного стану драматургії, та ще й вистава Севастопольського театру (Т.Магар «Гримерка»). Захід одного з попередніх днів був зірваний через закриття Молодого театру пожежниками. Не пощастило Т.Оглобліну з п'єсою «Воскреслий і злий», хоча пізніше дебют був відзначений нагородою Київської Пекторалі. Другого дня було одне нове ім'я для киян — З.Сагалова («Сьома свіча» в постановці Харківського академічного театру ім. Т.Шевченка — далеко не перша зустріч автора з театром) і вистава Молодого театру за п'єсою «Житіє простих» Н.Ворожбит — зовсім юного драматурга, студентки Літературного інституту в Москві.

Вада фестивалю — те, що там майже не було ні завлітів, ані режисерів — себто, зацікавленої сторони. Не знаю, викликано це байдужістю до проблеми останніх чи недостатньою інформованістю. Так чи інакше, але драматурги мали короткочасну можливість поспілкуватися, а інші — побачити, що вони все-таки є, адже для пересічного театралю особа автора подібна до снігової людини — може, колись хтось десь бачив, якщо не самого, то бодай «сліди» — себто п'єси.

Які ж загальні тенденції постановок українських п'єс? По-перше, даремно було б сподіватися чогось «круто експериментального». З одного боку, де цьому взятися в ситуації, коли театри й так бояться брати неапробовані речі (зрештою, їх можна зрозуміти, ризикувати подвійно — до невідомості автора додавати невідомість методу, стилю — чи не надмірний ризик?). З іншого боку — відсутність живого драматургічного простору закономірно спонукає до торованих шляхів. Більшість тяжіла до варіацій реалізму з відтінками психологічного (В.Ілляшенко), трохи абсурдистського (О.Гончаров), психологічно-чорнушного (Н.Ворожбит), сімейної драми (Н.Ковалик) та інше. Винятком становили дитячі твори (О.Клековкін, В.Нестайко, С.Лелюх) і п'єси біографічного характеру. Поява останніх теж не випадкова — авторитет героя нерідко дає перепустку на сцену. Ці п'єси об'єднував колажний принцип побудови і схильність до «сюрового» — це «Сьома свіча» З.Сагалова, «Зачароване коло» К.Демчук та «І все-таки я тебе зраджу» Н.Нежданой. Симптоматичною видалася і нова п'єса Я.Стельмаха — майже буквально перенесення «куртуазного» а ля Мариво сюжету в Україну XVIII століття. Така відверта стилізація вочевидь викликана розрахунком на певну потребу театру, але її вторинність також очевидна. Та разом із тим це ще одне свідчення контакту.

Хоча запланованого круглого столу так і не було, щось на зразок дискусії розгорну-

лося вже під час шоу. Я.Верещак, голова гільдії драматургів, (на його думку, людей «проклятого» фаху), що грав роль офіційної опозиції, налякав усіх присутніх могутньою конкуренцією з боку наймолодших. Конкурс на кращу п'єсу серед школярів і студентів нещодавно проводила гільдія. Але, напевно, в наш час драматургів уже важко чимось налякати. Пан Верещак вважає, що сучасний стаціонарний театр здебільшого «недоріс» до сучасної драматургії, і тому реалізація її можлива лише в експериментально-студійному варіанті. Проте донедавна експериментальний театр був спрямований на класику. Сьогодні таких театрів мало, і сподіватися на різкий поворот його залишків на «зелених» авторів — скоріше, марно. Р.Коломієць, представник театрального світу від Міністерства культури і мистецтв, напевно, скориставшись тим, що в полеміку вже ніхто не вступить — і так потомлені, підсумував акцію виразом, що кількість не переходить у якість... Пан Коломієць дотримувався протилежної думки — «недоросла» драматургія. Сучасні п'єси, на його думку, бувають двох видів — «чорнушні» і «банальні», правда, не конкретизуючи, які саме.

Звичайно, звинувачення одне одного ніколи до добра не доводило. І як не крути, а театр і драматургія — взаємозалежні речі. Театр викликає до життя «собіподібні» тексти, як і їхню відсутність чи «непоставленість». Цей фестиваль зробив одну дуже добру справу — розхитав побутуючий міф про те, що сучасної драматургії немає чи вона непридатна для сцени, міф, який витворив театр в останні роки. В пострадянський період він повинен був когось принести в жертву, звинуватити у провинах ідеологічного гатунку, і роль жертви зіграла драматургія. Її вважали або тривіальною, коли написана за існуючими законами, або непрофесійною, коли написана всупереч їм. Витіснення драматургії з театрального процесу перетворили автора на

маргінала. Уявіть ситуацію: режисерський факультет скасовано, експериментальної сцени немає, а поруч конкуренти: П.Брук, Є.Гротовський, Л.Курбас... Тепер можна спокійно розвести руками: бачте, немає української режисури. Абсурд? Але саме в таких умовах опинився «вітчизняний виробник» п'єс. І замість того, щоб створити альтернативні структури, драматурги пішли «в підпілля» і покійно прийняли роль прохача і вигнанця.

Тож починати варто було б насамперед з освіти — чи не іронія долі, що в інституті, який носить ім'я драматурга, є місце всім, окрім цієї професії? Раніше ця функція належала Москві, але скільки можна мислити себе провінцією? Може з цього факультету не вийдуть генії, але принаймні режисери, актори звикнуть до того, що є такий фах. І потім, це створило б якийсь простір, що міг би породжувати і фестивалі «знизу», і спеціальні видання. По-друге, зараз посаду завліта — єдину можливу «прописку» автора в театрі — займають здебільшого не лише недраматурги, але й люди далекі від літератури, які до того ж рідко впливають на репертуарну політику театру. Повернувшись від завліта як прес-секретаря до завліта-драматурга, театр зробив би вагомий крок до подолання розриву. І, по-третє, квота. Нещодавно було прийнято 30-відсоткову квоту національної продукції в усьому екранному просторі. Чому б не ввести щось подібне для театрів? Це не цензура, а збереження інтересів національної культури. Виходить дивно: держава платить, але ніякої музики не замовляє. «Немає грошей» — універсальна відповідь, але ж запропонована квота не вимагає додаткових капіталовкладень. Хоча, можливо, наших драматургів люблять і так, просто. Здається, театри вже почали розуміти, що позиція страуса у випадку з драматургією — не кращий вихід, і ніхто на тарілочки не принесе їм геніїв — їх треба вирощувати самим. А щодо фестивалю, то сподіваємось, що наступний буде масштабнішим і конструктивнішим, і головне, що він буде.

Відбувся черговий міжнародний театральний фестиваль-лабораторія «Сьоме мистецьке березілля. Майстер».

Засновники фестивалю: Міжнародний громадський благодійний фонд «Мистецьке березілля», Міністерство культури і мистецтв України, Міністерство України в справах сім'ї та молоді, Спілка театральних діячів України, Головне управління культури Київської міської державної адміністрації, за участю «Лесь Курбас-Центру», Центру сучасного мистецтва «Дах», театального осередку «Бенефіс», Літературно-меморіального музею «Дім М.О.Булгакова в Києві», за сприяння Міжнародного фонду «Відродження».

Незважаючи на хронічно несприятливі економічні умови, фестиваль живе, і варто порадіти і за незмінного ініціатора Сергія Проскурню, і за нас з вами, що цієї весни, зокрема, мали змогу насолоджуватися роботами майстрів.

Відкрився фестиваль виставою Львівського духовного театру «Воскресіння» «Дорога в Дамаск» за Августом Стріндбергом (режисер Ярослав Федоришин), а закрився також роботою львів'ян, досить несподіваною для київського глядача, — виставою академічного театру імені Марії Заньковецької «Тригрошова опера» за Бертольдом Брехтом (режисер Вадим Сікорський). В рамках фестивалю показали свої програми гості фестивалю Петро Мамонов (група «Звуки МУ») та Валерій Івченко. Відбулися проекти: «Майстер і Маргарита», «Театральна школа», «Мистецьке березілля — дітям»; майстер-класи Данила Лідера, «Школи пекінської опери»; відеоперегляди: «Тадеш Кантор», «Космогонія Вагнера» та інші цікаві події.

Докладніше про фестиваль читайте в наступному номері.

Кореспондент «Кіно-Театру».